

Н. В. Нечипорук,
аспірантка,
Національна академія статистики, обліку та аудиту,
E-mail: 379973@ukr.net

Інформаційне забезпечення обліку земельних ресурсів: напрями удосконалення статистичної звітності

Стаття присвячена аналізу чинної статистичної звітності з земельних ресурсів в Україні. Проведено порівняльну оцінку форм статистичної та адміністративної звітності з кількісного обліку земель. За результатами аналізу встановлені спільні й відмінні ознаки статистичної та адміністративної звітності з обліку земельних ресурсів. Зазначено, що відсутність достовірної інформації щодо кількісного обліку земель гальмує економічне зростання країни. Запропоновані рекомендації з удосконалення статистичної звітності з земельних ресурсів шляхом запровадження статистичного звіту 1-зем (річна) “Звіт про стан та ефективність використання земельних ресурсів”.

Ключові слова: бухгалтерський облік, земельні ресурси, землекористування, адміністративна звітність, статистична звітність, статистика.

Звітність підприємства є одним із головних елементів механізму формування інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень. Зростання значення земельних ресурсів у забезпеченні економічного зростання країни та розширення спектру господарських операцій, що здійснюються з земельними ресурсами, є ключовими передумовами підвищення вимог до наочності та деталізації інформації про стан земельних ресурсів. Децентралізація влади, динамічний розвиток місцевого самоврядування, поступове розширення форм власності та прав користування земельними ділянками зумовлюють потребу у поступовій перебудові процесів бухгалтерського обліку земельних ресурсів та відповідному представленні інформації у фінансовій та статистичній звітності підприємства. Найбільш повне та правильне відображення результатів використання земельних ресурсів, зміни їх обсягу та стану узагальнюються на основі відповідних статистичних спостережень. Тому актуальності набуває питання визначення місця та ролі статистичної звітності з кількісного обліку земель, а також розробки пропозицій щодо вдосконалення їх змістовного наповнення.

Дослідженням проблемних питань формування статистичних показників ринку землі та кількісного обліку земель присвятили праці такі вчені та дослідники: А. Даниленко, Н. Джелялова, Т. Євсюков, О. Ковалишин, А. Корнієнко, Т. Машкова, Т. Остапчук, О. Сакаль та ін. Разом з тим виникає необхідність детального вивчення змісту форм статистичної звітності з кількісного обліку земель у зв'язку з підвищенням значення достовірного інформаційного забезпечення користувачів статистичної інформації для прийняття відповідних управлінських рішень.

Мета статті полягає у дослідженні стану та напрямів удосконалення форм статистичної звітності з кількісного обліку земель в умовах розширення сфери використання земельних ресурсів та зміни форм власності, користування ними з використанням даних системи бухгалтерського обліку підприємства.

Інформаційне забезпечення у сфері землекористування до 2011 р. базувалося на складанні 15 форм статистичної звітності. Поступово сформувалася тенденція до скорочення кількості форм статистичних спостережень у сфері використання земельних ресурсів. На загальнодержавному рівні ключове завдання обліку кількості земель полягає у наданні характеристики кожної відокремленої земельної ділянки, землеволодіння щодо поточного використання у частині, насамперед, їх розмірів, складу угідь і підвидів відповідно до прийнятої загальнодержавної класифікації.

До 01.01.2016 р. діяв Наказ Державного комітету статистики України “Про затвердження форм державної статистичної звітності з земельних ресурсів та Інструкції з заповнення державної статистичної звітності з кількісного обліку земель (форми №№ 6-зем, 6а-зем, 6б-зем, 2-зем)” від 05.11.1998 р. № 377 (далі – Наказ № 377) [3]. Відповідно до зазначеного наказу, статистична звітність містила інформацію про розподіл площ земель, що перебувають у власності, постійне і тимчасове користування ними юридичних та фізичних осіб, а також інформацію про площі земельних ділянок з урахуванням їх розподілу за власниками й формами власності, землекористувачами, угіддями та видами економічної діяльності, зрощуваністю й осушеністю. З 01.01.2016 року облік кількості земель здійснюється з урахуванням вимог Наказу Міністерства регіонального розвитку, будівництва

та житлово-комунального господарства України “Про затвердження форм адміністративної звітності з кількісного обліку земель (форми №№ 11-зем, 12-зем, 15-зем, 16-зем) та Інструкцій щодо їх заповнення” від 30.12.2015 р. № 337 [4]. Затвердження цього наказу стало підставою для скасування наказу Держстату № 377, а відтак, з початку 2016 р. форми статистичної звітності з обліку зе-

мель були скасовані, натомість були введені форми адміністративної звітності з кількісного обліку земель.

Порівняльна характеристика форм статистичної та адміністративної звітності з кількісного обліку земель представлена в табл. 1 (систематизовано автором на основі [3; 4]).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика форм статистичної та адміністративної звітності з кількісного обліку земель

Державна статистична звітність з земельних ресурсів		Адміністративна звітність з кількісного обліку земель	
Назва форми звітності	Характеристика	Назва форми звітності	Характеристика
№ 6-зем “Звіт про наявність земель та розподіл їх за власниками землі, землекористувачами, угоддями та видами економічної діяльності”	Містить два розділи: – землі, які входять до адміністративно-територіальних одиниць (розділ перший); – у тому числі в межах населених пунктів (розділ другий)	№ 11-зем (квартальна) “Звіт про землі та земельні ділянки за цільовим призначенням і формами власності”	Відображає розподіл земель за категоріями, земельних ділянок – за їх цільовим призначенням, за формами власності на землю, кількість власників / користувачів, кількість і площу земельних ділянок, що перебувають у власності чи користуванні фізичних та юридичних осіб
№ 6а-зем “Звіт про наявність зрошуваних земель та розподіл їх за власниками землі, землекористувачами та угоддями”	Містить два розділи: – зрошувані землі, які входять до адміністративно-територіальних одиниць; – у тому числі в межах населених пунктів	№ 12-зем (річна) “Звіт про землі та земельні ділянки за власниками та користувачами, формами власності”	Відображає кількість власників / користувачів, кількість і площу земельних ділянок, що перебувають у власності чи користуванні фізичних та юридичних осіб, за організаційними формами суб’єктів економіки
№ 6б-зем “Звіт про наявність осушених земель та розподіл їх за власниками землі, землекористувачами та угоддями”	Містить два розділи: – осушені землі, які входять до адміністративно-територіальних одиниць; – у тому числі в межах населених пунктів	№ 15-зем (квартальна) “Звіт про землі та земельні ділянки за цільовим призначенням та угоддями”	Відображає розподіл земель за категоріями та земельних ділянок за їх цільовим призначенням, за видами земельних угідь, кількість власників, кількість і площу земельних ділянок, що перебувають у власності фізичних та юридичних осіб
№ 2-зем “Звіт про землі, які перебувають у власності і користуванні”	Містить два розділи: – землі, які входять до адміністративно-територіальних одиниць; – у тому числі в межах населених пунктів	№ 16-зем (річна) “Звіт про землі та земельні ділянки за власниками та угоддями”	Відображає кількість власників, кількість і площу земельних ділянок, що перебувають у власності фізичних та юридичних осіб, за організаційними формами суб’єктів економіки

Аналізуючи зміст вищезазначених форм статистичної звітності з земельних ресурсів та адміністративної звітності з кількісного обліку земель, можна виокремити такі їх спільні ознаки:

- групування земельних ресурсів за видом цільового призначення в межах адміністративно-територіальних одиниць, у тому числі в межах населених пунктів;

- використання вищенаведених форм статистичної та адміністративної звітності дозволяє здійснювати облік земель на загальнодержавному та регіональному рівнях шляхом зведення даних місцевого рівня;

- ведення обліку земель різного цільового призначення лише в кількісному еквіваленті (одиницях площі земельних ділянок, кількісних вимірниках);

- використання статистичної звітності з земельних ресурсів та адміністративної звітності з кількісного обліку земель є основою для моніторингу відносин землекористування в країні.

Відмінними ознаками форм статистичної звітності з земельних ресурсів та адміністративної звітності з кількісного обліку земель є такі:

- виокремлення та систематизація інформації про наявність осушуваних і зрошуваних земель та розподіл їх за власниками землі, землекористувачами й угіддями у статистичній звітності;

- відокремлення та систематизація інформації про землі та земельні ділянки за власниками, цільовим призначенням, формами власності та угіддями в адміністративній звітності.

Разом з тим ми підтримуємо позицію авторів роботи [1, с. 31], що "... порівняння змісту відмінених та нових форм свідчить про відсутність у нових формах ряду важливих показників, які узагальнювались протягом останніх 18 років. Варто наголосити, що таке скорочення відбулося напередодні визначення умов запровадження ринку земель сільськогосподарського призначення".

Свою чергою О. Сакаль звертає увагу, що "значним недоліком державної статистичної звітності з кількісного обліку земель є об'єднання в одному переліку власників та користувачів земельних ділянок. Облік земель окремо за власниками і користувачами надасть змогу приймати ефективніші управлінські рішення, пов'язані з використанням, охороною та відтворенням земельних ресурсів" [5, с. 61].

На сьогодні нагальними питаннями у сфері формування статистичної інформації про стан ринку землі та земельних відносин є такі:

- потреба у накопиченні інформації про вартість земельних ресурсів з урахуванням їх площі в

розрізі власників та користувачів земельних ділянок з урахуванням їх цільового призначення;

- необхідність накопичення інформації про динаміку договорів купівлі-продажу земельних ділянок та ціни їх продажу (крім сільськогосподарських земель у зв'язку з наявністю мораторію на їх продаж);

- систематизація інформації про витрати на капітальне поліпшення земельних ділянок (за видами робіт та їх вартісним еквівалентом), що дозволить оцінити питому вагу підвищення якісних показників земельних ділянок;

- накопичення інформації про вартість оренди 1 га земельної ділянки в розрізі територіального розміщення, якості земель та їх цільового призначення.

При цьому важливо змінити не кількість звітних показників, а якісно підвищити рівень їх аналітичності, розкривши структуру прав користування землею та зобразивши їх вартісну оцінку як у фінансовій, так і у статистичній звітності [2, с. 210].

Ураховуючи наведені аргументи й те, що фінансову звітність суб'єкти господарювання здають органам Державної служби статистики, пропонуємо розробити та запровадити складання річної форми статистичної звітності форма № 1-зем (річна) "Звіт про стан та ефективність використання земельних ресурсів". Вважаємо, що запропонована форма статистичного звіту повинна містити такі показники (рис. 1).

Використання запропонованої форми статистичної звітності з земельних ресурсів дозволить сформувати єдину базу даних щодо їх кількісного та якісного стану, а також сформувати передумови інформаційного забезпечення оцінки ринкової вартості земельних ділянок.

В умовах нестабільності функціонування суб'єктів господарювання й активізації євроінтеграційних процесів виникає потреба в удосконаленні механізмів збирання та накопичення інформації про диференційовані показники стану та використання земельних ресурсів. З метою формування належного базису для прийняття дієвих рішень зацікавленими користувачами запропоновані шляхи вдосконалення форм статистичної звітності з земельних ресурсів. Використання форми статистичної звітності № 1-зем (річна) "Звіт про стан та ефективність використання земельних ресурсів" сприятиме ефективному управлінню раціональним використанням земельних ресурсів країни. Напрямами подальших досліджень є вивчення інформаційної місткості статистичної звітності, а також порядку відображення у фінансовій звітності земельних ресурсів підприємства.

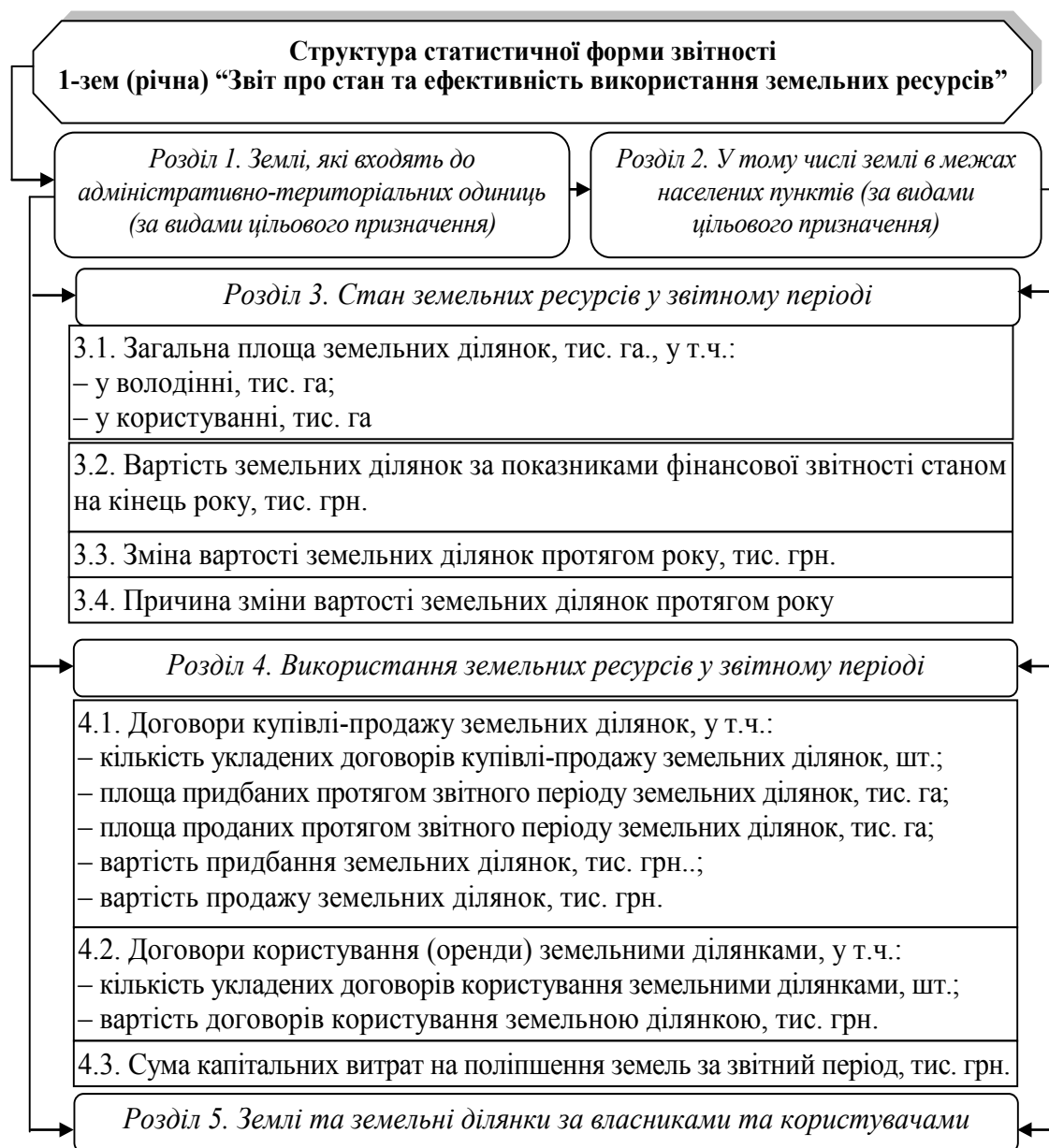

Рис. 1. Змістове наповнення запропонованої форми статистичної звітності 1-зем (річна) “Звіт про стан та ефективність використання земельних ресурсів”

Список використаних джерел

1. Жук В. М., Мельничук Б. В., Бездушна Ю. С. Проблеми реформування державної статистики України // Облік і фінанси. 2016. № 4 (74). С. 25–33.
2. Коріненко А. І. Підходи до розкриття прав користування землею у фінансовій та статистичній звітності // Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. Серія: Економіка 2016. Т. 21, Вип. 4 (46). С. 205–210.
3. Про затвердження форм державної статистичної звітності з земельних ресурсів та Інструкції з заповнення державної статистичної звітності з кількісного обліку земель (форми №№ 6-зем, ба-зем, бб-зем, 2-зем): Наказ Державного комітету статистики України від 05.11.1998 р. № 377, втрата чинності від 01.01.2016 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0788-98>
4. Про затвердження форм адміністративної звітності з кількісного обліку земель (форми №№ 11-зем, 12-зем, 15-зем, 16-зем) та Інструкцій щодо їх заповнення: Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 30.12.2015 р. № 337. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0133-16>
5. Сакаль О. В. Облік земельних ресурсів як передумова ефективного земельного адміністрування // Геодезія, картографія і аерофотознімання: міжвідомчий науково-технічний збірник. 2013. Вип. 77. С. 7–61.

References

1. Zhuk, V. M. & Melnychuk, B. V., & Bezdushna, Yu. S. (2016). Problemy reformuvannya derzhavnoi statystyky Ukrainy [Problems of Reforming of State Statistics of Ukraine]. *Oblik i finansy – Accounting and Finance, Vol. 4 (74)*, 25–33 [in Ukrainian].
2. Korinenko, A. I. (2016). Pidkhydy do rozkryttia prav korystuvannya zemleiu u finansovii ta statystychnii zvitnosti [Approaches to the Disclosure of Land Use Rights in Financial and Statistical Reporting]. *Visnyk ONU imeni I. I. Mechnykova. Seriya: Ekonomika – Odesa National University Herald. Series: Economy, Vol. 4 (46)*, 21, 205–210 [in Ukrainian].
3. Nakaz Derzhavnoho komitetu statystyky Ukrainy vid 30.12.2015 r. № 337 “Pro zatverdzhennia form derzhavnoi statystychnoi zvitnosti z zemelnykh resursiv ta Instruksii z zapovnennia derzhavnoi statystychnoi zvitnosti z kilkisnoho obliku zemel (formy №№ 6-zem, 6a-zem, 6b-zem, 2-zem)” [Order of the State Statistics Committee of Ukraine of November 5, 1998 № 377 “On Approval of Forms of State Statistical Reporting on Land Resources and Instructions for Filling the State Statistical Reporting on Quantitative Land Registration (Forms №№ 6-land, 6a-land, 6b-land, 2-land)”]. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0788-98> [in Ukrainian].
4. Nakaz Ministerstva rehionalnoho rozvytku, budivnytstva ta zhytlovo-komunalnoho hospodarstva Ukrainy vid 30.12.2015 r. № 337 “Pro zatverdzhennia form administratyvnoi zvitnosti z kilkisnoho obliku zemel (formy №№ 11-zem, 12-zem, 15-zem, 16-zem) ta Instruksii shchodo yikh zapovnennia” [Order of the Ministry of Regional Development, Construction and Housing and Communal Services of Ukraine of December 30, 2015 № 337 “On approval of forms of administrative reporting on quantitative accounting of land (forms №№ 11-land, 12-land, 15-land, 16-land) and Instructions for Filling them”]. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0133-16> [in Ukrainian].
5. Sakal, O. V. (2013). Oblik zemelnykh resursiv yak peredumova efektyvnoho zemelnoho administruvannya [Accounting of Land Resources as a Prerequisite for Effective Land Administration]. *Heodeziia, kartohrafiia i aerofotoznimannia: mizhvidomchyi naukovo-tekhnichnyi zbirnyk. – Geodesy, Cartography and Aerial Photography: interdepartmental scientific and technical review, Vol. 77*, 57–61 [in Ukrainian].

Н. В. Нечипорук,

аспирантка,

Национальная академия статистики, учета и аудита

Информационное обеспечение учета земельных ресурсов: направления совершенствования статистической отчетности

Статья посвящена анализу действующей статистической отчетности по земельным ресурсам в Украине. Проведена сравнительная оценка форм статистической и административной отчетности по количественному учету земель. По результатам анализа установлены общие и отличительные признаки статистической и административной отчетности по учету земельных ресурсов. Указано, что отсутствие достоверной информации о количественном учете земель тормозит экономический рост страны. Предложенные рекомендации по совершенствованию статистической отчетности по земельным ресурсам путем введения статистического отчета 1-зем (годовая) “Отчет о состоянии и эффективности использования земельных ресурсов”.

Ключевые слова: бухгалтерский учет, земельные ресурсы, землепользование, административная отчетность, статистическая отчетность, статистика.

N. V. Nechyporuk,

Post-Graduate Student,

National Academy of Statistics, Accounting and Audit

Information Support for the Land Registration: Directions for Upgrading of Statistical Reporting

Decentralization of power and rapid expansion of local self-governance in Ukraine, gradual extension of property forms and rights for land use determine the need for gradual reformation of the processes involved in land records and respective presentation of data in financial and statistical reports of business entities. The article is devoted to elaboration of issues relating to statistical recording of transactions with land resources. Results of the study show the decreasing number of forms of statistical reports on land resources. A comparative assessment of the forms of statistical and administrative reports for recording quantitative data on lands is

made. Use of statistical reports on land resources and administrative reports on quantitative data on lands lays the grounds for monitoring of land use relations in Ukraine. Common and distinctive features of the statistical and administrative reports are found out by the results of the comparative analysis. The pressing issues in collecting statistical data on land market and land relations are outlined: the need in filing the data on the land value depending on land size, land owners and users, purpose of land; the need for filing the data on contracts for land purchase and sale and sale price (except for agricultural lands, due to the existing moratorium on their sales); the filing of data on the rental value of 1 acre of land by location, quality and purpose of land. The need for filing the statistical data on quality status and use of land recourses in business entities' operation is demonstrated. Recommendations on improving statistical reports on land resources through introducing the annual statistical form "The Report on Land Status and Effectiveness of Land Use" are given. If applied, the proposed report will enable for build the integrated databases on quantity and quality of land resources.

Key words: *accounting, land resources, land use, administrative reports, statistical reports, statistics.*

Бібліографічний опис для цитування:

Нечипорук Н. В. Інформаційне забезпечення обліку земельних ресурсів: напрями розвитку статистичних досліджень // Статистика України. 2018. № 1. С. 24–29.